

Estoniyanın Tallin şəhərində Müəllim Peşəsi üzrə Beynəlxalq Sammit (International Summit on the Teaching Profession 2026 -ISTP 2026) keçirilib. “Dəyişikliklər: Gələcək təlim mühitində müəllimlər və təhsilalanlar” adlı sammitdə müəllimlərə dəstək vermək və süni intellekt dövründə təhsili formalaşdırmaq üçün müzakirələr aparılıb. Sammit təhsil nazirləri, müəllimlər birliklərinin nümayəndələri və təhsil sistemi rəhbərləri də daxil olmaqla, PISA tədqiqatında lider olan təxminən 20 ölkəni (Avstraliya, Kanada, Estoniya, Finlandiya, İslandiya, Latviya, Litva, Norveç, Polşa, Portuqaliya, Singapur, Sloveniya, İspaniya, İsveç, İsveçrə, Ukrayna, Birləşmiş Krallıq və s.) bir araya gətirib. İştirakçılar müəllimlik peşəsinin gələcəyini və təhsil sistemlərinin sürətlə dəyişən dünyaya necə uyğunlaşa biləcəyini müzakirə ediblər.

Tallin Sammitindən mesajlar

Müəllimlər olmadan güclü təhsil sistemi mümkün deyil

Kristina Kallas

“Təhsil bizim milli kimliyimizin və gələcəyimizin əsas hissəsidir”

Estoniyanın təhsil və tədqiqat naziri Kristina Kallas “Estoniya təhsilinin hekayəsi” (“The Story of Estonian Education”) adlı məruzəsində bildirib ki, bu sammit bizə təhsilin gələcəyi və müəllim peşəsinin inkişafı barədə birlikdə düşünmək və müzakirə etmək imkanı yaradır. “Estoniya üçün təhsil sadəcə dövlət siyasəti deyil. Təhsil bizim milli kimliyimizin və gələcəyimizin əsas hissəsidir. Dünyaya danışdığımız hekayələrdən biri məhz Estoniya təhsilinin və rəqəmsal inkişafının hekayəsidir. Bu hekayə bizim üçün unikaldır və paylaşmağa dəyər. Estoniya kiçik ölkədir. Əhəlimiz azdır və təbii resurslarımız çox deyil. Lakin bizim ən böyük sərvətimiz insanlarımızdır. Buna görə də Estoniya tarixən təhsilə çox böyük əhəmiyyət verib. Dünyada Estoniya haqqında danışanda çox vaxt iki hekayə qeyd olunur: biri bizim rəqəmsal dövlətimiz, digəri isə təhsil sistemimiz. Bu iki hekayə əslində bir-biri ilə sıx bağlıdır”.

Müəllim – təhsil sisteminin mərkəzində

Kristina Kallas diqqətə çatdırıb ki, “Estoniyanın təhsil sistemi uzun tarixə malikdir. Kiçik bir ölkə olmağımıza baxmayaraq, biz həmişə inanmışıq ki, ən böyük sərvətimiz insanlarımızdır. Tarix boyu təhsil Estoniya cəmiyyətinin əsas dayaqlarından biri olub. Məktəblər yalnız bilik ötürən yerlər deyil, həm də cəmiyyətin inkişafını formalaşdıran institutlardır. Bu gün Estoniya dünyada yüksək nəticələr göstərən təhsil sistemlərindən biri kimi tanınır. Bunun səbəbi yalnız kurikulum və ya texnologiya deyil. Bunun əsas səbəbi müəllimlərimizdir”.

Nazir qeyd edib ki, “Estoniya təhsil sisteminin əsas xüsusiyyətlərindən biri etimaddır. Bizim sistemimiz müəllimlərə güvən üzərində qurulub. Biz inanırıq ki, müəllimlər öz işlərinin ən yaxşı müvəffəqiyyətlərini onlar şagirdlərinin ehtiyaclarını ən yaxşı anlayan insanlardır. Buna görə də Estoniyada müəllimlərə yüksək peşəkar muxtariyyət verilir. Onlar dərslər metodlarını seçməkdə və tədris prosesini təşkil etməkdə böyük sərbəstliyə malikdirlər. Biz hesab edirik ki, yaxşı təhsil sistemi yalnız qaydalar və standartlarla qurulmur. O, güvən və məsuliyyət üzərində qurulmalıdır”. Nazir qeyd edib ki, bizim təhsil sistemimizin mərkəzində müəllim dayanır.

Müəllim peşəsinin dəyəri

Onun sözlərinə görə, Estoniya təhsil sisteminin digər əsas prinsipi bərabərlikdir: “Biz istəyirik ki, hər bir uşaq harada yaşamasından və hansı ailədən gəlməsindən asılı olmayaraq keyfiyyətli təhsil alsın. Bizim məktəblərimiz arasında fərqlər çox böyük deyil. Bu isə o deməkdir ki, istənilən məktəbdə oxuyan şagird yaxşı təhsil ala bilər. Bu yanaşma sosial bərabərsizliyi azaltmağa kömək edir və cəmiyyətin ümumi inkişafına müsbət təsir göstərir”.

Nazir bildirib ki, yaxşı təhsil sistemi müəllimlər olmadan mümkün deyil. “Estoniyada müəllim peşəsi cəmiyyət tərəfindən hörmət edilən və yüksək qiymətləndirilən peşələrdən biridir. Biz müəllimlərin peşəkar inkişafına ciddi sərmayə qoyuruq. Müəllimlərin davamlı təhsili və peşəkar inkişafı bizim üçün prioritetdir. Çünki təhsil sistemi müəllimlərin keyfiyyəti qədər güclü olur”.

Rəqəmsal transformasiya və təhsil

K.Kallasın sözlərinə görə, “Estoniya rəqəmsal cəmiyyət kimi tanınır və bu, təhsildə də öz əksini tapır. Texnologiya bizim üçün məqsəd deyil. O, yalnız vasitədir. Texnologiyanın məqsədi müəllimləri əvəz etmək deyil. Texnologiyanın məqsədi müəllimlərin işini daha effektiv etmək, təhsilin keyfiyyətini artırmaq və şagirdlər üçün daha yaxşı öyrənmə imkanları yaratmaqdır.

Bu gün süni intellekt artıq gələcəyin mövzusu deyil, o, artıq bu gün təhsil mühitini formalaşdırır. Buna görə də biz düşünürük ki, müəllimlər və şagirdlər bu texnologiyani necə məsuliyyətli və yaradıcı şəkildə istifadə etməyi öyrənməlidirlər.

Süni intellekt və yeni bacarıqlar

Nazir çıxışında dövrümüzün qlobal çağırışlarından olan süni intellektin təhsilə təsirindən danışdı: “Bu gün süni intellekt təhsil üçün yeni imkanlar və yeni çağırışlar yaradır. Bizim məqsədimiz texnologiyanın insanı əvəz etməsi deyil. Əksinə, biz istəyirik ki, texnologiya insanların düşünmə qabiliyyətini genişləndirsin. Gələcəyin təhsil sistemi şagirdlərə yalnız məlumat öyrətməməlidir. Təhsil şagirdləri düşünməyə, analiz etməyə və mürəkkəb problemləri həll etməyə hazırlamalıdır.

Bizim üçün əsas sual belədir: süni intellekti təhsildə necə məsuliyyətli və səmərəli şəkildə istifadə etmək olar? Biz istəyirik ki, şagirdlər yalnız texnologiyani istifadə etməyi deyil, həm də onu tənqidi şəkildə başa düşməyi öyrənsinlər. Çünki gələcəyin dünyasında ən vacib bacarıqlar bunlar olacaq: tənqidi düşünmə; yaradıcılıq; problemlərin həlli; əməkdaşlıq. Məktəblər şagirdləri məhz bu bacarıqlarla təmin etməlidir”.

Nazir vurğulayıb ki, bugünkü sammit bizə bir daha xatırladır ki, təhsilin gələcəyi yalnız bir ölkənin məsuliyyəti deyil: “Təhsilin gələcəyi global məsələdir. Həç bir ölkə bu problemləri təkbaşına həll edə bilməz. Buna görə də ölkələr bir-birindən öyrənməli və təcrübə mübadiləsi aparmalıdır. Bizim hamımızın ortaq məqsədi var: gələcək nəsilləri sürətlə dəyişən dünyaya hazırlamaq. Bu isə yalnız məktəblərin və ya hökumətlərin işi deyil. Bu, müəllimlərin, tədqiqatçıların, siyasətçilərin və cəmiyyətin birgə məsuliyyətidir. Estoniyanın təhsil hekayəsi hələ tamamlanmayıb. Biz daim öyrənirik, dəyişirik və inkişaf edirik. Bir şeyə əminik: təhsil ölkənin gələcəyini müəyyən edən ən vacib sahələrdən biridir. Bilirlik ki, təhsil sistemləri də cəmiyyət kimi daim inkişaf etməlidir. Ümid edirəm ki, bu sammitdə biz bir-birimizdən öyrənəcəyik, yeni ideyalar əldə edəcəyik və müəllim peşəsinin gələcəyini birlikdə formalaşdıracağıq”.

Şəxə əvəz

Sammitdə çıxış edən İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının Təhsil və bacarıqlar departamentinin direktoru Andreas Şleyxer qeyd edib ki, təhsil sahəsində qarşılaşdığımız problemlər global xarakter daşıyır və bu problemlərin həlli üçün ölkələr

Andreas Şleyxer: Təhsil sistemləri dəyişikliklərə eyni sürətlə uyğunlaşa bilmir

arasında əməkdaşlıq böyük əhəmiyyət kəsb edir. “Bu gün biz çox sürətlə dəyişən bir dünyada yaşayırıq. Texnologiya, iqtisadiyyat və cəmiyyət sürətlə transformasiya olunur. Lakin çox vaxt təhsil sistemləri bu dəyişikliklərə eyni sürətlə uyğunlaşa bilmir. Bir çox məktəblər və təhsil strukturları hələ də keçmişin ehtiyacları üçün yaradılmış modellər üzərində fəaliyyət göstərir.

Əgər biz şagirdləri gələcəyə hazırlamaq istəyiriksə, onda təhsil sistemlərinin məqsədi yalnız bilik ötür-

mək olmamalıdır. Məktəblər şagirdlərə necə düşünməyi, necə öyrənməyi və problemləri necə həll etməyi öyrətməlidir. Gələcəyin dünyasında ən vacib resurs məlumat deyil. Məlumat hər yerdə mövcuddur. Əsas məsələ həmin məlumatdan necə istifadə etməyi bacarmaqdır”.

Əsas fikir budur: təhsil sistemi yalnız mövcud bilikləri ötürməməli, insanları naməlum problemlərlə işləməyə hazırlamalıdır. Başqa sözlə, məktəblər şagirdləri gələcəkdə yaranaçaq problemlərə hazır etməlidir, yalnız bugünkü problemlərə deyil.

Tənqidi düşünmə, yaradıcı yanaşma və əməkdaşlıq

Andreas Şleyxer hesab edir ki, təhsil sistemlərinin diqqəti yalnız faktların öyrədilməsinə deyil, həm də bacarıqların inkişafına yönəlməlidir.

“Şagirdlər tənqidi düşünməyi, yaradıcı yanaşmanı və əməkdaşlıq etməyi öyrənməlidirlər. Bu bacarıqlar gələcək cəmiyyətin və iqtisadiyyatın əsasını təşkil edəcək. Bu dəyişikliklər müəllim peşəsinin rolunu da dəyişdirir. Keçmişdə müəllim əsasən bilik ötürən şəxs kimi qəbul edilirdi. Bu gün isə müəllimin rolu daha genişdir. Müəllim öyrənmə prosesinin dizayneridir. Müəllim öyrənmə prosesini təşkil edən, şagirdlərin maraqlarını və ehtiyaclarını nəzərə alan və onların potensialını inkişaf etdirən bir liderdir. Uğurlu təhsil sistemlərinə baxdıqda biz maraqlı bir nümunə görürük. Bu sistemlərdə müəllimlərə yüksək səviyyədə etimad göstərilir. Müəllimlər yalnız kurikulumun icraçıları deyil, həm də öyrənmə prosesinin yaradıcı iştirakçılarıdır. Onlar öz siniflərində qərar vermək və innovativ metodlar tətbiq etmək imkanına malikdirlər. Bu, təhsil siyasəti üçün vacib bir mesajdır. Təhsil sistemləri yalnız qaydalar və standartlarla idarə olunmamalıdır. Əgər biz innovasiya və inkişaf istəyiriksə, onda müəllimlərə güvənməli və onların peşəkar muxtariyyətini artırmalıyıq”.

A.Şleyxerə görə, eyni zamanda məktəblər arasında əməkdaşlıq da çox vacibdir. Ən yaxşı təhsil sistemləri rəqabət üzərində deyil, əməkdaşlıq üzərində qurulub. Müəllimlər bir-birindən öyrənir, təcrübə paylaşır və birlikdə yeni yanaşmalar inkişaf etdirirlər. Dünya dəyişir, təhsil sistemi də dəyişməlidir.

A.Şleyxerin çıxışında ən çox vurğulanan ideyalardan biri: Təhsil sisteminin keyfiyyəti müəllimlərin keyfiyyətindən yüksək ola bilməz. Bu kontekstdə o, üç məsələyə diqqət çəkib:

- müəllimlərin peşəkar inkişafı;
- müəllim peşəsinin cəmiyyət tərəfindən dəyərləndirilməsi;
- müəllimlərin təhsil siyasətində iştirakının artırılması.

Beləliklə, A.Şleyxer müxtəlif ölkələrin təcrübəsinə əsaslanaraq bildirir ki, yaxşı təhsil sistemləri: müəllimlərə peşəkar muxtariyyət verir, məktəblər arasında əməkdaşlıq mədəniyyəti yaradır, siyasətçilərə müəllimlər arasında etimad qurur. O vurğulayıb ki, etimad və əməkdaşlıq innovativ təhsil sistemlərinin əsasını təşkil edir.

Süni intellekt müəllimləri əvəz etməyəcək

OECD rəsmisi qeyd edir ki, bugünkü dünyada texnologiya təhsil sisteminin ayrılmaz hissəsinə çevrilib: “Xüsusilə süni intellekt təhsil üçün yeni imkanlar yaradır. Lakin texnologiyaya yalnız texniki vasitə kimi baxmaq kifayət deyil. Əsas məsələ texnologiyanın öyrənmə prosesinə necə inteqrasiya olunmasıdır.

Süni intellekt müəllimləri əvəz etməyəcək. Əksinə, o, müəllimlərin işini daha effektiv edə bilər. Məsələn, süni intellekt şagirdlərin öyrənmə prosesini daha yaxşı analiz edə və müəllimlərə fərdiləşdirilmiş tədris imkanları yaradır ki, bu da hər bir şagirdin potensialını daha yaxşı inkişaf etdirməyə kömək edə bilər.

Bununla belə, texnologiya təhsilin əsas məqsədini dəyişmir.

Təhsilin əsas məqsədi insanın inkişafıdır. Məktəblər yalnız bilik verən institutlar deyil, həm də gənclərin dünyanı anlamaq, məsuliyyətli və aktiv vətəndaş olmaq bacarığını inkişaf etdirən mühitlərdir”.

A.Şleyxer çıxışında AI (süni intellekt) mövzuna xüsusi yer verib. Onun əsas mesajı belədir:

- AI təhsili dəyişdirəcək;
- Lakin məqsəd insanı əvəz etmək deyil;
- AI müəllimin qərarverməsinə gücləndirilməlidir.

AI aşağıdakı imkanları yarada bilər: fərdiləşdirilmiş öyrənmə, şagirdlərin ehtiyaclarının daha yaxşı analiz edilməsi, müəllimlərin vaxtının daha effektiv istifadəsi.

Təhsil sisteminin uğuru yalnız hökumətlərin qərarlarından asılı deyil

A.Şleyxer qeyd edir ki, təhsil siyasətində tez-tez rast gəlinən problemlərdən biri də budur ki, sistemlər dəyişikliklərə yalnız reaksiya verir: “Halbuki təhsil sistemləri dəyişiklikləri yönləndirməlidir. Təhsil gələcəyin cəmiyyətini formalaşdırən əsas institutdur. Bu baxımdan siyasətçilər, müəllimlər və cəmiyyət birlikdə işləməlidir. Təhsil sisteminin uğuru yalnız hökumətlərin qərarlarından asılı deyil. O, müəllimlərin, məktəblərin və icmaların birgə fəaliyyətindən asılıdır.

Buna görə də beynəlxalq əməkdaşlıq çox vacibdir. Müxtəlif ölkələr fərqli təcrübələrə malikdir və biz bir-birimizdən çox şey öyrənmə bilirik. Bu sammit də məhz belə bir öyrənmə və əməkdaşlıq platformasıdır”.

Çıxışının sonunda A.Şleyxer qeyd edib ki, gələcəyin təhsil sistemi insan potensialının inkişafına yönəlmiş sistem olmalıdır. “Bu sistem müəllimlərə güvənən, əməkdaşlıq mədəniyyətinə əsaslanan, innovasiyanı təşviq edən və şagirdlərin yaradıcı düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirən bir sistem olmalıdır. Əgər biz bunu bacarsaq, onda təhsil yalnız cəmiyyətin dəyişikliklərinə uyğunlaşmayaacaq, həm də gələcək cəmiyyətin formalaşmasına aktiv şəkildə töhfə verəcək”.

Beləliklə də A.Şleyxerə görə, gələcəyin məktəbi texnologiya ilə öyrənməni dəstəkləyən, şagirdin aktiv iştirak etdiyi təhsil sistemi olmalıdır.

Qeyd edək ki, “ISTP 2026” Estoniyanın Təhsil və Tədqiqat Nazirliyi, OECD və “Education International” beynəlxalq təşkilatının birgə təşəbbüsü ilə təşkil olunub.

Oruc MUSTAFAYEV